

Lothar Machtan
**Der Kaisersohn
bei Hitler**

| Hoffmann und Campe |

LOTHAR MACHTAN

DER KAISERSOHN BEI HITLER

(Hoffmann und Campe: Hamburg 2006) 463 blz., € 30,-

Het nationaal-socialisme lijkt gedetailleerd in kaart gebracht. Toch is er op zijn minst één opvallende lacune. Een samenvattende studie over de adel en het nationaal-socialisme ontbreekt. Vult Lothar Machtan de lacune op?

Machtan onderzoekt aan de hand van één biografie, die van de vierde zoon van de laatste Duitse keizer, tot in detail hoe de oude elitaire wereld van erfelijke rang en status bezweek voor die mobilisering van één Volksgemeinschaft door Hitler. Machtan is het tegen-deel van een royalty verslaggever. In zijn levensverhaal van prins August ('Auwi') Wilhelm hoopt hij meer te weten te komen over dat andere veelbesproken individu, Hitler. Hét thema van Machtan is diens ongeëvenaarde meesterschap in het veroveren van de macht en de werving en manipulering van diegenen die hem daarbij behulpzaam konden zijn, de zogenaamde 'nuttige idioten'; Auwi speelde deze rol met veel overgave, en hij was beslist niet de enige. Machtan toont een wat onderbelicht gebleven aspect van de dictator. In zijn vriendschap met Auwi, gedurende de vier cruciale jaren van 1929 tot 1933, bleek Hitler in staat tot het spelen van de rol van empathische Seelenfreund: met engelengeduld luisterde hij naar diens misère en drukte het slachtoffer met tranen in de ogen aan de borst tot die graad van Vertrauensseligkeit was bereikt die alleen maar kon worden bezegeld met plechtige geloften van eeuwige trouw. De breuk en de diepte van de daaropvolgende desillusie van de prins doen iets bevroeden van de sterkte van deze verbintenis.

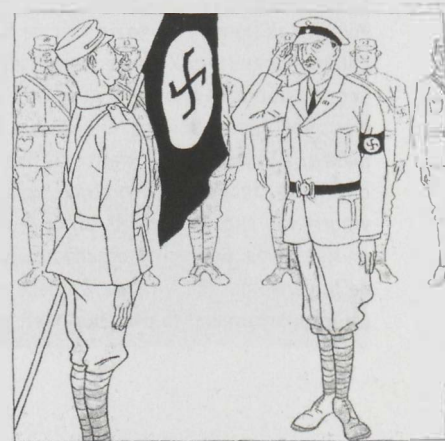
Een prins van den bloede

In het eerste deel laat Machtan overtuigend zien dat het isolement waarin Auwi zich al vanaf zijn kinderjaren bevond ertoe bijdroeg om in de SA een Ersatzfamilie te vinden. Een van de eerste foto's in het rijk geïllustreerde boek toont een jongeman in een uiterst bestudeerde pose, als uit de entourage van Oscar Wilde. Als hij niet als zoon van Wilhelm II was geboren, dan had hij wellicht in een solovoorstelling voor besloten publiek als Fredericus rex redevivus - een van zijn lievelingsrollen - of als kwijnende jongeling bezaaid met juwelen triomfen geoogst. Kostumering bleef een leven lang een van de lievelingsbezigheden van de prins. Uitstapjes naar andere tijden in steeds wisselende uitmonsteringen werden vereeuwigd, maar vormden slechts tijdelijke ontsnappingen aan een bestaan waarin vanaf de geboorte vrijwel alles vastlag. Des te treuriger dat hij in vrijwel alle rollen die hij in het officiële leven moest spelen zo jammerlijk mislukte. Als luitenant in de Eerste Wereldoorlog maakte hij niet bepaald een krijgshaftige indruk op de pers: 'volkomen onmilitair in zijn attitude, slungelachtige manier van lopen, decadent van top tot teen, kortom bij een prins van den bloede stel je je toch wat anders voor'.

Tussen burgers

Auwi's poging om als volontair wegwijst te worden in het bankiersvak mislukte jammerlijk. Zijn falen kon worden toegeschreven aan de serviliteit van zijn omgeving die een tijdgenoot deed opmerken: 'Leren doet hij niets, voor zijn omgeving blijft de prins nu eenmaal prins. Al flikflooiend probeert men zich geliefd te maken: met een onhandig soort vriendelijkheid deelt de jonge Hohenzollern zijn collega's eigenhandig gesigendeerde foto's uit en overlaadt het lagere personeel zoals loopjongens en portiers met sigaretten'.

Verlost van representatieve verplichtingen, bleek Auwi enig talent te bezitten op het decoratieve vlak. Op de praalwagen van het bloemencorso in 1925 stond een man in Thüringse boerenkledij die trots de eerste prijs in ontvangst nam voor de aankleding: August Wilhelm zelf. Ook in glossy magazines stond wel eens een artikeltje van zijn hand. Het was iets, maar niet veel. Ook

„Keine Sorge, Königtliche Hohenzollern, die Nationalsozialistische Arbeiterpartei hat mit dem Kaiserlichen Reich zu tun als Sie mit 'nem Arbeiter'“

in de liefde had hij weinig succes. Zijn echtgenote, prinses Alexandra, ging er met een eenvoudige kapitein vandoor. De sympathie ging aanvankelijk uit naar de bedrogen echtgenoot, maar de reactie van de lijfarts van Auwi's ouders bleek kenmerkend: de prinses was nu eenmaal gefixeerd op sterke Männlichkeit. Haar echtgenoot was echter 'ein fein gemachter Frisör oder Ladenschwengel', zeer vrouwelijk, met juwelen overladen. Homoseksualiteit was zo'n taboe dat ook homofobe uitingen als bovenstaande slechts op een uiterst omzwachtelde manier werden geformuleerd. Niettemin zullen zij voor de prins uiterst kwetsend zijn geweest. Er was voor hem kennelijk slechts één manier om althans iets van zijn reputatie bij zijn familieleden te herstellen. Hij nam de vlucht naar voren. In 1925 werd hij lid van de Stahlhelm, een rechtse belangenorganisatie van oudfrontsoldaten.

Chic uithangbord en meer

Verbaasd sloegen zijn familieleden de metamorfose gade: hij kreeg plezier in het marcheren, en richtte zich met zijn dweepzieke aard geheel en al op de politiek. De ruwe kanten in zijn omgeving nam hij voor lief. Van de Stahlhelm naar de NSDAP was slechts een kleine stap. Daar gaf Hitler hem al in 1929 volop gelegenheid zich ook op politiek gebied te uiten. 'Hartelijk dank' aldus Auwi op een kerstkaart uit 1929, gericht aan Julius Streicher, 'dat U mij de gelegenheid heeft geboden mij tot de nazi's te richten'. Diezelfde maand nog meldde hij zich als lid aan. Dankzij wat gesjoemel, door Hitler zelf goedgekeurd, kreeg hij het wel heel eervolle nummer 24. De stap van Stahlhelm naar SA had voor Auwi het feestelijk karakter van een erotische verkenningstocht, die hem bovendien in contact bracht met de lagere klassen die hij in zijn jeugd vooral vanaf het bordes had

gadegeslagen. Geen wonder dat hij er zich pudelwohl voelde. Die tocht liet zich bovendien uitstekend combineren met een stormloop op de Republiek van Weimar, die hem en zijn familie een aantal jaren tevoren van datzelfde bordes had verdreven.

Hoe was het mogelijk dat Hitler kennelijk geloofwaardig heeft kunnen poseren als opvolger van Frederik II en Bismarck? Juist omdat hij in staat bleek, aldus Machtan, leden van deze families, Bismarcken, Hindenburgs en Hohenzollerns aan zich te binden en politiek te bedrijven met de mythes waaraan deze illustere namen waren verbonden. Op zijn beurt deed Auwi als dank voor de herwonnen levensvreugde moeite om ook anderen uit hoogadellijke en vorstelijke kringen voor het nationaal-socialisme te interesseren. Met veel omzichtigheid werden dergelijke toenaderingspogingen geësceneerd. De echtgenote van Hermann Göring toonde zich hierin een ware meesteres, zoals in het geval van Philipp von Hessen, schoonzoon van de Italiaanse koning, die een van Hitlers grootste bewonderaars werd.

Auwi's finest hour was in 1933 aangebroken in de vorm van een ware triomftocht door Duitsland. 'Ovationeel applaus schalt hem tegemoet', aldus een verslag. 'De prins kan de uitgang nauwelijks bereiken, telkens houden tal van uitgestrekte armen hem tegen, telkens klinkt gejuich en gejubel.' Toch was hij meer dan een chic uithangbord, erop gericht Hitler ook in de hoogste kringen salonfähig te maken. In de herfst van 1933 was hij als lid van een zogenaamd SA-Gericht direkt betrokken bij de ondervraging van politieke tegenstanders. Eén van de zeer weinigen die het hebben kunnen navertellen, typeert Prinz August als wat opzij gezeten in een lederen clubfauteuil, die zich tot taak had gesteld zijn tegenstander vooral met verbaal ge-

weld te intimideren: 'reiss die Hacken zusammen, wenn Du mit mir sprichst, du Hund, kam es wütend aus dem prinzlichen Mund.'

Ten slotte

Na de oorlog bracht de prins twee jaar door in een Amerikaans interneringskamp. De laatste foto toont een uitgemergelde man in een krijtstreepkostuum waaraan ook een pochet niet ontbreekt. De levensloop van August Wilhelm ondersteunt de juistheid van wat historicus Joachim Fest heeft opgemerkt over de sociale basis van het nationaal-socialisme: als een spons zoog de beweging lieden op die elk in hun eigen maatschappelijke sfeer tot de randfiguren kunnen worden gerekend. Ook leden van hoge adel kenden hun zwarte schapen, al ligt het voor de hand te veronderstellen dat in deze exclusieve sferen waar de druk zich te conformeren ook nu nog zeer sterk is, het ook voor zwarte schapen relatief moeilijk moet zijn om over de dam te gaan. De prins was zich dan ook zeer bewust van zijn propagandistische betekenis. Toen hij na de Nacht van de Lange Messen in juni/juli 1934 de balans opmaakte en terecht constateerde dat zijn positie bij de Führer ernstig was ondermijnd, noteerde hij dan ook boos en verbitterd dat Hitler mede dank zij hem zoveel stemmen bij de bovenlaag had kunnen vergaren. Met een zuiver ornamentele rol wenste dus ook een zwart schaap geen genoeg te nemen.

Niettemin was Auwi's rol in 1934 uitgespeeld. De teleurstelling was groot, maar een kwaad woord over de Führer kwam niet over zijn lippen. Hoe kon het ook anders met een vader die zelf wel de allerlaatste was om zich bij de feiten neer te leggen. Ook de persoonlijke wederwaardigheden van de leden van deze kissebissende verbitterde megalomane clan hadden een politieke dimensie.

August Wilhelm van
Pruisen (1887-1949)